

מעשה דיין

ישנו בארץ גיבור המחפש את תפקידו. שמו משה דיין.

קשה לזכור כי לפני שש שנים בלבד היה הוא מעבד המדיניות הישראלית, האדם שהכתוב את המאורעות למר חב כולו, שאשר את לבון והפיל את חיתתו על הממשלה. הגנרל ברנס, ראש משקיפי א"ס, סבר כי הוא האדם החשוב היחיד בישראל, זולת דויד בן-גוריון.

כיום אין איש במדינה הסבור כי דיין הוא האדם החשוב ביותר, מלבד ראשיה הממשלה. לעומת זאת ישנם רבים הסבורים כי דיין שוב אינו חשוב כדל.

האיש עצמו אינו שבעינתו. לפני כמה שבועות הפיץ שמועות על כוונתו להתפטר מתפקידו כשר-החקלאות. ואמנם, הקאריירה הממשלתית שלו אינה סוגה בשושנים. משרד-החקלאות מוסיף למלא את העתונים בידיעות — אולם אלה הן ידיעות בלתי-נעימות, על מיזוג מסודות ופירוקם ומיזוגם מחדש, על ריאורגניזציה וריאורגניזציה נגדית. הרושם היחיד שהן יוצרות הוא שדיין הצליח לשבור ללא תקנה את הצוות של משרד-החקלאות, ליצור שם אווירה כללית של אנדרלמוסיה. ואילו המדיניות של החק — לאת — אם יש דבר כזה — נקבעת מחוץ למשרדו, על-ידי לוי אשכול.

גם בשמי המפלגה אין כוכבו זורח. בחצרו של האחד-בדורו נידחק הוא לקרן זווית על-ידי שמעון פרס, מלחך-פינכה הרבה יותר מסור ממנו. יורש-העצר המוכר, אשכול, מתנכר לו גלויות וקבוצות. ידיים מסתוריות עמלות להנחית עליו מכת-מוות מכיוון אחר.

בקיבוץ — נידמה כי משה דיין ניתקע בגו בוי שתום.

פעם היו הכל בטוחים כי הוא האיש המבטיח (או המסוכן) ביותר במדינה, ראש-ממשלה עתיד. כיום הוא נראה ככלי משני על לוח השחימת של מלחמת-הירושה.

אין ספק כי משה דיין עצמו מבין את מצבו היטב. אע"פ כן הוא מגלה עתה פעלתנות חדשה, משתדל להחיות את חוגי הצעירים-לשעבר של מפא"י, מנסה להופיע בעיני הציבור והמפלגה כבעל בסיס פוליטי עצמאי. אך זוהי מלאכת-שווא. פקציות פוליטיות, מסגרות ריקות, פעלתנות חסרת-תכלית, פרסומת ריקה — כל אלה אינם תחליף לקלפים של ממש.

ובמישחקי-הפקוד הגדול, המתנהה עתה בצמיר רת מפא"י, חלפה שעת הכלוף. ינצח זה שירי כזו כידיו את הקלפים הגבוהים.

אם כן, מה יוכל דיין לעשות? קודם כל — להפסיק לעשות.

כאשר אדם מוצא את עצמו במבוי שתום, אין כל טעם שיחיש את צעדיו. ככל שירחיק לכת, ככל שימחר, כן יתרחק מדרך המדך.

במיקרה כזה, מוטב לו לאדם לעצור בעדו, לשבת על האבן הקרובה ביותר ולהרהר: באיזו פרשת-דרכים טעית? לאן עלי לחזור, כדי להתחיל מחדש? אם יש למשה דיין ידיו — זוהי העצה שעליו להשיא לו. שיכריזו על שנת-שמיטה פרטית. שיתפטר מכל תפקידיו בממשלה ובמפלגה. שיפרוש לשנה אחת לפניה שקטה, ויעשה את חשבון נפשו ודרכו.

השגיאה היסודית של דיין, בשנים האחרונות, היא הרכיבתו על סוס הבטחון. על סוס זה החל את דרכו, ועל סוס זה הגיע לשיאו, בתקופה שלפני מיבצע סניני או היה צריך לרדת. לרוץ מולו, לא עשה זאת.

לא שזה סוס רע, מבחינה פוליטית. כדל וכלל לא. זהו סוס מצויין. מכל הסוסים הפוליטיים טיים באורווה של המישטר הקיים, זה הסוס הטוב ביותר.

קל לרכב עליו. אפשר להגיע עליו לכל מטרה. גם אין הוא מתעייף בקלות. אולם הסוס הזה תפוס.

מר שמעון פרס יושב עליו.

דיין עצמו אשם בכך — ויתכן כי כיום הוא בועט בעצמו בסתר, כעונש על משיגה חמור זה. אך בימים ההם, כשהיה צורך למצוא בן-בריית נגד פנתס לבון, אין יכול היה לנחש כי צעיר בלתי-מרשים זה יתגלה כחככן מפלגתי ממדרגה ראשונה, כמתחרה, ואף כמנצח?

אך מה שנעשה, נעשה. אין להחזיר את העבר. ברנע גורדי עור דיין לשמעון פרס לעלות על הסוס הזה, אף החזיק לו את הארץ כובית ופינה לו מקום על האוכף. עתה יושב שם מר פ. — ודא דיין. והוא יושב שם לבדו.

מערכת-הבטחון אין סנטימנטים. היא כולה מוקדשת להווה. האתמול נראה כעבר רחוק מאד.

בעידן האטום-יצורכי-שלום, הפיתוח המדעי, מהפכה הטכנולוגית, הטילים — מי יזכור את הטאנקים הקטנים של מיבצעי-סיני?

מנצח סיני של 1956, כמו כובש אבו-עגילה של 1949, מייצג תקופה שחלפה ללא שוב. הניכיו של שמעון פרס משותחים על מעללים אלה בחיך דק של אירוניה, מבלי לחסוך בביקורת מקצועית קטלנית.

דיין אינו מוכן להשלים עם מציאות זו. הוא נאחז בזרייה-הפנה של אתמול, מבלי להרגיש כי נבלו זמנו. כמו מנתם בגין ויגאלי אלון, עליו ללמוד כי המטבע הצבאית

משה דיין — על הסוס המקום תפוס

נשחקה במדינה זו במהירות אכזרית. נידמה לדיין כי בהיווצר מצב בטחוני חמור, יופנו אליו איטומטית עיני ההמונים. על כן הוא מרבה להבטיח מלחמה קרובה, בנוסח הימים הטובים של "זבנג וגמרנו".

אולם מי שמעלה לעיני ההמונים את מיקסם השווא של המלחמה הבלתי-נמנעת, הרציונה והטובה — אינו עושה כיום אלא את מואכתו של מר פרס.

כי פרס, ולא דיין, הפך למנהיג המנתנה הבטחוני-סטי. פרס, ולא דיין, מחזיק בידיו את מושכות מערכת-הבטחון, את העוצמה הכלכלית האדירה שהצטברה בה, את מקורות היוקרה והפרסומת. הוא — ולא דיין — ממנה את בעלי עמדות-המפתח, המכירים לו טובה והנאמנים לו אישית. ל — ולא דיין, כי לגביהם, אין דיין אלא אלוף בצלות.

אין בארץ מקום לשני מנהיגים במחוננים טיים. כאחד — דיין.

המאבק בין פרס ודיין היה בלתי-נמנע. נערה-הצנר מס' 1 של אתמול אינו יכול להיות יודי-אמת לנער החצר מס' 1 של היום.

שניהם מופיעים יחד, מצטלמים יחד, מחייכים איש לרעהו. אך זה משמין את זה מאחורי גבו, וזה טומן אצל זה מכשיר-האונה, מתוך תקווה לקלוט כמה פסוקים שישחירו את פניו בעיני דויד בן-גוריון. יש והמאבק לובש צורות גרוטסקיות.

הנה פרשת המיים. משה דיין תולה תקוות רבות במוביל-הארצי. כי המוביל כפוף למישרדו. המוביל הוא פופולארי. כאשר יופעל, סוף סוף, הוא ינחיל יוקרה לשרי-החקלאות. ועם קצת מזל, יכול המוביל להוביל אפילו למלחמה קטנה עם סוריה.

אולם מר פרס קורא עתונים, ובעתונים כתוב כי פלוני הציץ באמריקה לבנות איי-פעם כור אטומי ענקי, שיאפשר את התפלת מיהים לצורכי השקאה, במחירים מושגים. התוכנית כולה דימונית, ואין לה כל תימוכין בחוגי המדע הרציניים. אולם האטום שייך למר פרס, בעוד המוביל שייך למר דיין. על כן מיהר מר פרס והכריז כי ישראל עומדת כבר-ככר לבנות את הכור הזה, ושתפרית את שממות הגנב ביול הווה.

משמע: האטום הפרסי יבוא במקום המוכיז הדייני. מפעלי-חייו של שרי-החקלאות אינו אלא פאטיה-מורגאנה יקרה.

מיד הועיק דיין אל משרדו את איש-הח"ל, אהרון וינר. יחד פירטמו הודעה לעתונות, בה נאמר כי רעיון המתקת מיהים בעזרת כורים אטומיים הוא רעיון-הבל. למחרת היום הוסיף וינר כי גם מיתקן-ורחין המפורסם מיותר לחלוטין — משמע, שזה ביזבוז של מיליונים. וכדי להיות בטוח לגמרי, תבע דיין השבוע להעביר את כל ענייני התפלת מיהים אל תה"ל — זאת אומרת, לתחומו שלו. קרב ימי זה הוא משעשע למדי אך האמנם סבור דיין כי בזירה רטובה זו ינצח את פרס?

ישנו בארץ גיבור המחפש תפקיד. אך יש גם תפקיד המחפש גיבור.

המקום על הסוס הכטחוני-סטי תפוס. אך יש מקום פנוי מאד על סוס אחר — סוס השלום.

כל הייו הלך דיין בדרך אחת, בכוח התאוצה. מעולם לא היתה לו שהית לעמוד ולחשוב: שמא הדרך הזאת, אותה למדתי מרבתי, פסולה מעיקרה? אולי היא כובילה אל האפס? אולי יש דרך אחרת להבטחת קיום המדינה?

משה דיין עודנו אדם צעיר, בממדים פוליטיים. עוד יש לו אפשרו להתפנות מכל עיסוקיו חסרי-התכלית, להקדיש זמן ומרץ לעבודת מחשבה יסודית, לבדוק מחדש את הנחות-היסוד של הקו הבטחוני-סטי השליט.

אם יעשה זאת בראש פתוח, אם ישתחרר מכל הדיעות הקדומות הפרימיטיביות של אסכולת ה"זבנג וגמרנו", אם יטהר את ראשו מכל ההשפעות המוזיקות שספק מאבדו תיו הרוחניים, מווייגניט ועד בן-גוריון — מי יודע לאינו מסקנות חדשות יגיע?

יש משהו קוסם ברעיון — שצעיר צברי זה, איש-המלחמה משחר ילדותו, גלה אופקים חדשים של שלום, של העזה מדינית, של מחשבה יוצרת.

דיין חדש, דיין כמנהיג אנטי-בטחוני-סטי, דיין כאנטי-פרס, דיין כמועמד לשלטון בשם רעיון השלום — זוהי דמות ציבורית חדשה, רעננה, בעלת-סיכויי של ממש.

האם זה תלום? קרוב לוודאי שכן. לויד בן-גוריון יש כשרון מיוחד להרוס בני-אדם, לקצץ את כנפיהם, להשבתם, להפכם כלים נטולי-דמיון. קשה להניח כי אחד מחניכיו העיקריים ישנה לפתע את עורו.

על כן — חבל הארץ ענייה כמנהיגים פוטני ציאליים. וחדרי ברור? תהוטיין? לאן מובילה דרכו הנוכחית של דיין — לשום מקום.